

Каган М.С. говорить о необходимости определения основных форм проявления времени, которые можно считать необходимыми и достаточными, для получения о нем полного представления - такие формы до этого выделялись достаточно произвольно. М. С. Каган выделяет две формы времени: время, как форма движения материи, природной и социальной, характеристика реального бытия, независимая от его отражения в человеческом сознании, от его познания, осмысления, переживания; и время как самостоятельный параметр духовной жизни общества и личности. Другими словами выделяется две «формы» времени – объективное и субъективное. Объективное (физическое) время может быть только предметом научного познания, субъективное (социальное, экзистенциальное у М. С. Кагана) – как познания, так и ценностного осмысления. Выделяется также два аспекта трактовки времени – познавательный и ценностно-мировоззренческий. Понимание и объяснение времени с учетом его модальностей, форм и аспектов, определяет философский подход к проблеме времени.

Многоуровневый характер и необходимость создания «комплексного образа времени», рассматривается в работах Ярской В.Н. Актуализируя проблему отсутствия универсальности в трактовке времени, она, как и Каган М.С. подчеркивает узкое понимание частных наук, которые могут дать описание лишь «отдельных срезов» в объяснении проблемы времени. В работе «Развитие понятия времени» Ярская В.Н. обращает внимание на возрастание роли субъективного времени в развитии познания, рассматривает понятие инверсии гносеологического времени, тем самым опровергает сциентистский подход к пониманию времени, как единственный и правомерный. Инверсия времени познания предполагает обратимость мышления во времени, разрушая модель от прошлого, через настоящее к будущему. Эти же идеи находят свое отражение в философских работах Трубникова Н.Н., критикующего сциентистский подход и физическое решение философской проблемы Г. Рейнхенбаха в его работе «Направление времени».

Таким образом, в отечественной философии XX-XXI вв. произошел переход от сциентистского подхода в трактовке времени к антисциентистскому и комплексному подходу на уровне метафилософии, дополненному феноменологическими, экзистенциальными и аксиологическими концепциями. Концепт времени представлен как объективная форма существования и движения материи, отражающая субъективные ценностные, смысложизненные и мировоззренческие аспекты человеческой жизни, которые являются актуальными для философской рефлексии.

Старовойтова І. І., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії природничих факультетів (Одеський національний університет імені І.І.Мечникова)

ГУМАНІСТИЧНІ ДУХОВНІ ЦІННОСТІ ТА ІДЕАЛИ В ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ»

Однією з причин поляризації поглядів і ціннісних орієнтацій національного життя є вкрай недостатнє наукове розроблення проблеми впливу гуманістичних духовних цінностей та ідеалів в процесі виховання національної самосвідомості особистості, а, отже, й феномену національного, умов і закономірностей проявів конкретних етнічних, історичних, культурологічних особливостей окремої спільноти, а також невизначеність поглядів стосовно психологічної природи національної свідомості й самосвідомості, самоідентифікації, ступінь залежності суспільних процесів від рівня національної самосвідомості (У.Альтерматт, Е.Девідсон, Е.Фром, М.Коул, С.Арутюнов, О.Бочковський, А.Дашдамиров, Л.Дробіжева, В.Зінченко, М.Мамардашвілі, М. Култаєва, Ю. Римаренко та ін.).

Однак, такі обставини, як слаба розробка питань сутності, структури і чинників розвитку етнічної та національної свідомості й самосвідомості, ціннісних орієнтацій, етнічної та національної ідентифікації, що значною мірою зводиться до проблеми психології традиційної культури як середовища формування життєвого ідеалу, цінностей, орієнтацій, способу буття людини, негативно позначаються на розв'язанні багатьох практичних питань суспільно-політичного життя держави, належного розвитку тенденцій до консолідації суспільства, у всіх сферах духовного життя і психічного здоров'я людей.

Загальним станом культурного розвитку людини є процес виховання й виховний чинник залучається до головних механізмів розвитку соціуму. А історіографія наукового аналізу проблеми виховання засвідчує існування власної концептуально-виховної української традиції, яка розвивалась вітчизняними філософами, істориками, книжниками, братчиками, релігійними діячами, педагогами та ін.

Природно, що на кожному етапі становлення української державності система виховання набирала все більш чітко окреслених національних ознак, всотувала в себе кращі здобутки філософських спостережень і висновків, національного світовідчуття і світосприймання, осмислювала свою мету, завдання та історичні перспективи, тому система українського національного виховання повинна містити в собі провідні ідеї та базові цінності українства.

У філософсько-антропологічному дискурсі, який започаткували сучасні українські дослідники В. Андрущенко, І. Бех, М. Конох, В. Корженко, В. Кремінь, М. Култаєва, В. Луговой, В. Лутай, І. Надольний, І. Радіонова, висвітлюється проблема демократичного та національно-патріотичного виховання. Вони зазначають, що виховання – це необхідна форма вдосконалення особистості, яка ґрунтується на основі засвоєння нею матеріальних і духовних пластів культури, це потужний чинник формування національної еліти та цінностей державотворення.

Саме через освіту йде цілеспрямований процес соціалізації індивіда, його становлення як особистості та громадянина різноманітними засобами (переконання, стимулювання, спонування), в процесі виховання утверджуються та посилюються суспільно значущі гуманістичні цінності та ідеали.

Звичайно, сучасна українська філософська антропологія, філософія освіти, філософія виховання та педагогіка працюють над побудовою цілісної системи національного виховання, спрямованої на формування ініціативної, відповідальної, духовно багатой особистості з почуттям власної гідності, розвинутою творчою активністю та критичним мисленням, проте концепція національного виховання й досі чітко не визначена.

Науковці, які займаються проблемами національного виховання виділяють такі основні його положення: національне виховання залучає особистість до фундаментальних національних цінностей, воно увічніює в підростаючих поколіннях як специфічне, самобутнє, що є в кожній нації, так і загальнолюдське, спільне для всіх націй світу, тому воно повинно базуватися на ментальності народу, його національній самосвідомості.

Національне виховання – це виховання особистості на основі системи ідеалів, традицій, звичаїв, переконань, створених народом і спрямованих формувати ціннісні орієнтації молодих поколінь у дусі розвитку матеріальної й духовної культури української нації. Суттєво, що в процесі національного виховання формується національна самосвідомість, яка сприяє усвідомленню індивідом самоідентифікації зі своєю нацією, утвердженню самоцінності історичної пам'яті, вибудові на її засадах відповідної аксіологічної системи, що, у свою чергу, є життєво необхідною передумовою повноцінної самореалізації особистості. Тому, в першу чергу, потрібно мати на увазі виховання в неї національно-патріотичних почуттів та усвідомлення себе як представника своєї нації, носія її культури, репрезентанта її історії.

Водночас, в умовах глобалізації, поряд з можливими ризиками для України ці процеси дають нашій державі шанс зайняти гідне місце на новому етапі розвитку цивілізації, опираючись на освіту, науку та національне виховання. При цьому необхідно, щоб національне виховання забезпечувало передумови формування особистості, які стали б спонукальною силою її самореалізації, сформували б у неї настійну внутрішню потребу в безперервному самовдосконаленні.

Кінцевим результатом національного виховання має бути сформована цілісна особистість – повноправна, самостійна та творча, яка відчуває свою співпричетність до української національної культури, ідентифікує себе з українською нацією й реалізує свої потенційні можливості на благо України.